

Peter K. Westergaard

Filosofiens arbejde er...- et tilløb

"Den ene bevægelse bygger op og tager sten på sten i hånden, den anden griber bestandig tilbage efter den samme."

L.Wittgenstein, *Vermischte Bemerkungen*

Af G.E. Moores noter til L.Wittgensteins forelæsninger i Cambridge i 1932-1933 fremgår det, at Wittgenstein betonedede, at der inden for filosofien var opdaget en "ny metode". Og at metodens opkomst varslede en "vending" for tænkningen, der var at sammenligne med den, som gjorde sig gældende med G. Galileis og hans samtidiges opdagelse af dynamikken. Moore anfører, at Wittgenstein ikke gjorde sig store anstrengelser for at udrede, på hvilken måde den "nye metode" adskilte sig fra tidligere. Men han gav visse vink.

Hvad Moore ikke vidste var, at sideløbende med forelæsningerne søgte Wittgenstein at give en række bemærkninger om den "nye metode" form af et længere selvstændigt kapitel i et manuskript, der i Wittgensteins *Nachlass* er kendt under betegnelsen *The Big Typescript* (TS 213). Kapitlet bærer titlen "Filosofi" og udgør Wittgensteins første forsøg på post *Tractatus* at give en sammenfattende fremstilling af sin indvundne og anvendte metode: Den deskriptive grammatiske klaring af ord, sætninger og argumenter.

Det er denne tekst, som følger, og som først blev udgivet i *Revue Internationale de Philosophie* i 1989 - 100 året for Wittgensteins fødsel. Det er uvist hvorfor R. Rhees tyve år tidligere undlod at medtage kapitlet i udgivelsen af *Philosophische Grammatik*; en tekstsamling, der rummer dele af TS 213, samt Wittgensteins reviderede versioner af dele af samme i manuskripterne MSS 114, 115 & 140.

Dispositionelt markerer Wittgensteins posttraktarianske fremstillinger af filosofiens opgave og metode et brud med den fragmentariske behandling i *Tractatus Logico-Philosophicus*' forord, afsnit 4.1-4.116 og bemærkning 6.53

(men måske en tilbagevenden til den tidlige og formodede opsummerende behandling i 1912 i forelæsningen "Hvad er filosofi?"). Særligt gør en kontinuitet sig dog gældende og markeres af Wittgenstein selv i det sene hovedværk *Philosophische Untersuchungen* synops over filosofiens opgave og metode. I §109 knyttes der indledningsvis an i §109 til behandlingen i *Tractatus* 4.111 med ordene: "Det var rigtigt, at vore betragtninger ikke kunne være videnskabelige betragtninger." Hvorefter de følgende syv antagelser fremsættes: 1. filosofien lader sig ikke anfægte af empiriske opdagelser; 2. filosofien opstiller ingen teorier; 3. filosofien indeholder ingen hypoteser; 4. filosofien forklarer intet; 5. filosofi er beskrivelse af sprog, med henblik på at løse filosofiske problemer; 6. filosofiske problemer er ikke empiriske, men begrebslige problemer; og 7. filosofiens metode er at sammenstille allerede kendte erfaringer. Eller som det også hedder i *Untersuchungen* §126 med afsæt i to af TS 213s bemærkninger: "Filosofien blotlægger alt for os, men forklarer og udleder intet. - Da nu alt er blotlagt, er der heller ikke noget at forklare. Det, der er skjult, interesserer os ikke. Det, der er muligt før alle opdagelser og opfindelser, kunne man også kalde "filosofi"."

Wittgensteins første udkast post *Tractatus* til en dækkende beskrivelse af filosofi er altså at finde i *The Big Typescript*; Wittgensteins længste maskinskrivne manuskript (på 768 sider), og det nærmeste han kom udfærdigelsen af en konventionel bog. Manuskriptet består af 19 kapitler inddelt i 140 sektioner, som hver bærer en overskrift. Der indledes med en udførlig indholdsfortegnelse (på 8 sider). Et særligt træk ved dette manuskript er, at den sidste tredjedel overvejende består af en behandling af temaer inden for den filosofiske matematik.

Forfatterskabets sidste og velkendte forsøg på at tilvejebringe en sufficient udredning af filosofiens opgave og metoder finder vi i *Philosophische Untersuchungen* §§89-133. Sammen med den såkaldte *Frühfassung* af *Untersuchungen* (TS 220) fra 1937, mere præcist tekstdelen §§86-116, udgør TS 213s kapitel "Filosofi" en central kilde til *Philosophische Untersuchungen* behandling og kaster i flere henseender et opklarende lys over denne.

Teksten "Filosofi" fremstår derfor som det første skridt frem mod Wittgensteins sidste meta-behandling af filosofi. Der tages afsæt i et udvalg af bemærkninger, fra notesbøger skrevet mellem 1930 og 1932 efter Wittgensteins tilbagevenden til den akademiske scene i 1929. Med andre ord, så fremskrives dele af Wittgensteins sene forståelse af filosofi allerede i årene 1930-1931, og når et midlertidigt holdt med kapitel 12 i *The Big Typescript*. Manuskriptet udfærdiges i 1933 på baggrund af den kompilerede tekstsamling TS 212. Umiddelbart efter færdiggørelsen påbegyndes en revision af manuskriptet, og i de følgende år arbejdes der (sideløbende med færdiggørelsen af andre

manuskripter) fortsat på manuskriptet; dette arbejde peger i visse henseender, hvad angår teksten "Filosofi", frem mod de førnævnte §§86-116 i *Frühfassung*, hvis behandling af emnet fremstår som et af forfatterskabets mere helstøbte behandlinger. Denne tekst inkluderer mange af de senere bemærkninger i *Philosophische Untersuchungen*s kompendium over filosofi (§§89-133).

Et eksempel på udviklingsgangen og genanvendelsen af bemærkninger i de forskellige sammenfattende udkast kan angives ved hjælp af den emblematiske bemærkning fra *Philosophische Untersuchungen* §116: "Vi fører ordene tilbage fra deres metafysiske til deres dagligdags anvendelse." Tolv år tidligere optræder bemærkningen i *The Big Typescripts* kapitel 12 (TS 213, s.412) indrammet af andre bemærkninger end dem, den er sidestillet i *Untersuchungen*. Forlægget for bemærkningens ordlyd i TS 213 finder vi i en af Wittgensteins tidlige håndskrevne manuskriptbind, mere præcist i en optegnelse fra den 4. februar 1931 (MS 110, s.34). Efter inddragelsen af bemærkningen i TS 213 indskrives den tre år senere i udarbejdelsen af kladden MS 142 (MS 142, s.116) - også kaldet *Untersuchungen* *Urfassung* - og indgår derfor også i den maskinskrivne version af samme manuskript to år senere i 1937, altså som §111 i *Untersuchungen* *Frühfassung* (TS 220, s.89). Dernæst figurerer den i 1942-1943 i den reviderede version af *Frühfassung* som §126 (TS 239, s.80). For endelig at indtage dens nuværende og velkendte plads i *Philosophische Untersuchungen*. En lignende genealogisk linie og brug er typisk for flere af bemærkningerne i kapitlet "Filosofi"; således genfinder vi eksempelvis dele af *Philosophische Untersuchungen* §§118-119, 122-124 og 126-129 i den følgende tekst og i tidlige forlæg i manuskripter fra årene 1930-1932.

Men foruden at fremstå som et væsentligt tilløb til det sene hovedværks udredning af filosofiens opgave og metode udgør kapitlet "Filosofi" også en instruktiv indgang til Wittgensteins sene tænkning såvel som en markør af forfatterskabets grundlæggende bestræbelser: at anspore os til en særlig aktivitet. Tanken er velkendt fra *Tractatus*' understregning af, at filosofi er ingen lære, men en virksomhed (TLP 4.112). To decenier senere hedder det i en notesbog fra 1938: "Jeg belærer dig ikke om noget; jeg forsøger at overtale dig til at gøre noget bestemt" (MS 158, s.60). Således også i og med *The Big Typescript*.

Dernæst gør kapitlet sig bemærket på flere måder. Lad mig blot nævne et par af dem: (i) dels giver teksten et indtryk af TS 213s karakteristiske kapitel- og afsnitsinddeling, samt af dets delvis ufuldstændige form; (ii) dels indeholder teksten flere brudstykker fra og terminologiske ekkoer af *Tractatus*; (iii) dels gør teksten sig bemærket ved at indeholde mange bemærkninger, som fravælges i de senere beskrivelser af filosofi; (iv) dels dokumenterer teksten Wittgensteins særlige talent for at illustrere sine ideer og greb på pædagogisk og humoristisk vis; og (v) dels hører teksten til blandt Wittgensteins mest eksplicite angivel-

ser af sine samtalepartnere. Således giver de følgende sider os flere vink om, i hvilke idéhistoriske retninger vi skal søge med henblik på en mere fyldestgørende udredning af hans tankers med- og modspillere.

Litteratur:

- Hilmy, S.S.: (1987) *The Later Wittgenstein. The Emergence of a New Philosophical Method*, Oxford.
- Moore, G.E.: (1959) "Wittgenstein's Lectures in 1930-1933", i: *Philosophical Papers*, London, s.252-324.
- Westergaard, P.K.: (2000) *Ludwig Wittgenstein. Hele billedligheden i vor udtryksmåde*, Århus.
- Wittgenstein, L.: (1984) *Vermischte Bemerkungen*, Oxford.
- (1989) "Philosophie", *Revue Internationale de Philosophie*, 43, s.175-203.
 - (1998) *Logisch-philosophische Abhandlung. Tractatus logico-philosophicus. Kritische Edition*, B. McGuinness & J. Schulte (hrsg.), Frankfurt am Main.
 - (2000) *The Big Typescript - Wiener Ausgabe*, M. Nedo (hrsg.), bd.11, Wien.
 - (2001) *Philosophische Untersuchungen. Kritisch-genetische Edition*, J. Schulte (hrsg.), Frankfurt am Main.
- Wright, G.H. von: (1982) "The Wittgenstein Papers", i: *Wittgenstein*, Oxford, s.35-62.